

DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE MİLLİ YAKIT ÜZERİNE YENİ ÇALIŞMALAR

Prof. Dr. Sait Tahsin TEKELİ

1973 senesine kadar bütün hükümetler, petrolün bol ve ucuz olmasından tüketimin artmasında hiç bir kaygı duymadılar, bu zamanda motorlu taşıtların da büyük ölçüde çoğalması (Almanya'da 1950 senesinde iki milyon, 1976 senesinde yirmi iki milyon otomobil işlemekte), benzin gibi diğer benzeri yakıtlarda da tüketimin birçoklarında ithal güçlüğüne varacak dereceyi bulmasında bir sakınca görmediler. Ancak bu tarihte petrol ithal fiyatlarının birden dört katına yükselmesi ve bunu karşılayacak döviz bulmada (Türkiye'de iki milyar, Brezilya'da dört milyar dolar) güçlükler yanında, dünyada petrol kaynaklarının öyle sanıldığı gibi tükenmez olmadığına, belki de 50 sene içinde tükenebileceğine ait araştırmalar, hem hükümetleri, hem petrol şirketleri ve motor sanayiini endişelendirmeye başladı. Bir çok memleketlerde parlamentoların kurduğu araştırma komiteleri, üniversiteler, petrol şirketleri ve otomobil sanayii, bu duruma karşı çalışmaya başladılar. Her çeşit motorlarda, dizel dahil, benzin ve mazottan başka ve memleket içinde üretilmesi mümkün olan yakıt üzerindeki araştırmaların belli ve olumlu neticeler vermesinden, bu çalışmaları değerlendirmek üzere bir toplantı yapılması gerekli görüldü. 1977 senesi Kasım ayında Almanya'da (tüm ihracatının yüzde dokuzunu otomobil teşkil etmesinden) (uluslararası millî yakıt) sempozyumu düzenlendi. Bu toplantıya Birleşik Amerika, Kanada, Brezilya, Hindistan, Almanya, Hollanda, İtalya, İngiltere ve İsveç'ten 300 ilim adamı ve mühendisler yanında, Mobil, Shell, Aral gibi dünya petrol şirketleri, Mercedes, Opel, General Motors, Volvo otomobil sanayii temsilcileri yaptıkları araştırmalarını tartıştılar. Toplantı raporları Almanca ve Birleşik Amerika Federal Hükümeti tarafından 500 sahifelik bir kitap halinde (Haziran 1978'de) yayınlandı.

Toplantı sonunda alınan kararlar şöyle özetlendi:

1. Dünyada petrol kaynaklarının 50 sene içinde tükenebileceği dikkate alınarak petrol-

benzin tüketiminin azaltılması.

2. Bu maksatla şimdilik benzine belli nispetlerde ispirto veya metanol katılması, benzine katılan ispirtonun motorun işlemlerini kolaylaştırdığı, aşınmaları önlediği gibi (oktan) sayısını yükseltmek suretiyle (süper-benzin) ihtiyacının kalmadığı, esasen benzine süper-benzin yapmak üzere katılan kurşunlu maddelerin ekzosdan olduğu gibi çıkarak havayı zehirlendirdiği (bu sebepten Amerika'da yasaklanmıştır).

3. İspirto üretimini artırması ekonomik olarak mümkün olan memleketlerde kurulacak yeni ve yüksek kapasiteli fabrikalarla üretimin artırılması, ispirto üretimi yetersiz olan memleketlerde ise metanol üretiminin, linyit işletmelerinde, yüksek teknik ve yatırımı gerektirmekle beraber, önem verilmesi.

4. Yalnız ispirto veya metanol ile işleyen motor tiplerinin geliştirilmesi, bu motorlarda susuz alkol yerine 96 derecelik ispirto kullanılması imkanının bulunmasından, otomobil sanayiinin bu yoldaki çalışmalarını artırması (yalnız metanol ile işleyen motorlar yapıldığı gibi Türkiye Şeker Fabrikası ispirto ile işleyen bir otomobil yapmıştır).

Benzine ispirto katılması, aslında Birinci Dünya Harbinde başlamış, Almanya, Fransa, Çekoslovakya, Macaristan, İtalya ve İsveç'te çıkarılan kanunlarla (carburant national) 1930 senesine kadar uygulanmıştır. Bu tarihten sonra ise, bu zamana kadar, Brezilya'da benzine ispirto katılması devam etmiştir.

Türkiye'de benzine ispirto katılmasına ait ilk girişim, 1931 senesinde Ankara'da toplanan büyük ziraat kongresinde yapılmış ve 1932 senesinde Ziraat ve İktisat Vekâletleri ile Genelkurmay Başkanlığı temsilcileri ile kurulan bir komisyonda kararlaştırılmış ve o sene Ankara'da bir çok uygulama denemeleri de yapılmıştır. Ancak ispirtonun benzinden bir kaç kuruş pahalı olmasından ve buna benzer sebeplerle, uygulanamamıştı. Bununla beraber 1943 senesinde orduda kullan-

lan motorlarda yüzde 20 - 25 nisbetinde ispiroto katılmıştır.

Türkiye'de benzin tüketimi 1930'larda 50 milyon litre iken 1977 senesinde 2.300.000 tona yükselmiştir, aynı suretle 5000 olan otomobil sayısı bir milyonu bulmuştur. Petrol - benzin ithalatının artması ile gerekli dövizin ödenmesindeki güçlükler dikkate alınarak 1978 senesinde benzine ispiroto katılması, Sanayi ve Teknoloji Bakanı tarafından yeniden önemle ele alınmış ve Şeker Şirketinin ispiroto üretimini artırması kararlaştırılmıştır.

Türkiye'de ispiroto üretimi için en elverişli ham madde: melastır. Pancarın şekere işlenmesinden kalan melasda, ekonomik olarak alınması mümkün olmayan % 50 şeker vardır. 100 kilo melasdan 29 litre yüz derecelik ispiroto üretilir. 1977 senesinde üretilen melas miktarı 406.000 tondur, yeni kurulmakta olan şeker fabrikalarıyla bu miktar 600.000 tonu bulacaktır.

Şeker Şirketinin Eskişehir, Turhal ve Malatya ispiroto fabrikalarında üretilen ispiroto miktarı 35 milyon litredir. Böylece melasın yalnız üçte biri ispirotoya işlenmiş oluyor. Bu fabrikalarda ispirotonun yüz derece hesabıyla litre maliyeti 248 kuruştur.

Benzine katılmak üzere ispiroto üretiminin ilk aşamada, yüz milyon litre olması gereklidir. Şeker fabrikalarındaki melas ile yüz milyon litre ispiroto üretilebilir. Ancak benzine katılacak ispiroto miktarının 500 milyon litreye çıkarılması ile petrol ve benzin ithalatından önemli bir döviz

tasarrufu mümkün olur. İspiroto üretimini 500 milyon litreye yükseltmek üzere melastan başka ve ispirotoya işlemek üzere pancar üretiminin artırılması ve ayrıca darı sorgo gibi ham maddelerin üretilmesi icap edecektir. Birleşik Amerika'da, Nebraska Eyaletinde kabul edilmiş bir kanunla benzine % 15 ispiroto katıldığından ispirotonun çoğu darıdan üretilmektedir.

Şeker Şirketinin ispiroto üretimini 500 milyon litreye çıkarmada imkânlarının yeterli olmamasından, bu hususta özel sektörün, özellikle otomobil sanayiinin (OYAK) işbirliği yapması gerekli olacaktır.

İspiroto fabrikalarının bütün tesisleri hemen hemen hiç bir dış ödemeye lüzum kalmadan memlekette bulunan makine fabrikalarında yapılacaktır.

Benzin yüz milyon litre ispiroto katıldığında, benzin - ispiroto fiyat farkları dışında, beş yüz milyon liralık, 500 milyon litrede ise iki buçuk milyar liralık döviz tasarrufu sağlanmış olacaktır. Ancak bunun için Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının gerekli mevzuatı geciktirmeden uygulaması zorunludur.

KAYNAKLAR:

- Dr. Sait Tahsin Tekeli: Benzine İspiroto Katmanın Teknik ve Ekonomik Sebepleri, 1940, Kitap.
Prof. Dr. Sait Tahsin Tekeli: Ankara Ticaret Odası Dergisi, Ocak 1978.
Cengiz Çetin: Milliyet Gazetesi, 9. 1978.
Necdet Akçaner: Milliyet Gazetesi, 1.9.1978.

- *Yanlışlık fare deliğinden geçer, doğruluk kapılardan sığmaz.*

Bernard SHAW

- *Başarıyı en kötü biçimde kullanmak, onunla övünmektir.*

Guy de MAUPASSANT

- *Her öğretisi biraz puslu dostum. Oysa ağaçlar canlı yeşil.*

GOETHE (Faust)

- *Beklemeyi bilen insan, herşeyi elde edebilir.*

Benjamin DISRAELI

- *Geçmiş bir dert için yakınmak, yeni dertler edinmektir.*

SHAKESPEARE